

Walka ze stereotypami w *Mendlu Gdańskim* Marii Konopnickiej

Dzieje warszawskiego introligatora – kolejność zdarzeń

- pochodzenie Żyda
- historia jego rodziny
- praca w życiu bohatera i jego stosunek do niej
- pogłoski o pogromie Żydów
- rozmowa Mendla z zegarmistrzem na temat antysemityzmu
- ostrzeżenia sąsiadów przed napaścią ulicznej bandy
- odważna postawa Żyda
- zranienie wnuka – Jakuba – przez kamień rzucony przez okno
- student – obrońcą starego Żyda
- rozczarowanie bohatera

Charakterystyka tytułowego bohatera noweli

- miłość do rodziny, do jedyne wnuka
- przywiązanie do miasta, w którym się urodził, i ludzi wśród których spędził całe swoje życie
- mądrość i doświadczenie życiowe
- uczciwość
- sprawiedliwość
- odwaga
- wiara w ludzi

Tytułowy bohater noweli został przedstawiony z troską o to, by wywołać u czytelnika wrażenie, że jest to osoba stateczna, godna szacunku, uczciwa, szlachetna, pracowita. Mendel Gdański, który ukończył sześćdziesiąt siedem lat, mieszka w skromnej izbie i prowadzi warsztat introligatorski. Jego imię wywodzi się stąd, że był piętnastym dzieckiem w rodzinie. Narrator informuje czytelnika o tym, jak doskonale Mendel odróżnia wszelkie odgłosy dobiegające z ulicy, jak dobrze zna przechodzących nią ludzi i ich zwyczaje. Jest to człowiek, który stanowi trwały element tego środowiska i pejzażu. On czuje się tu u siebie, wśród swoich. Lata spędzone w tej dzielnicy sprawiły, że Mendel zupełnie nie odczuwa swojego losu jako przebywania na wygnaniu, w obcym otoczeniu – tu jest jego teraźniejsza ojczyzna, której służy swoją pracą.

Fragmety utworu ukazujące stosunek Żyda do wnuka są wyjątkowo wzruszające i dopełniają charakterystykę postaci. Mendel zaopiekował się chłopcem po śmierci córki Liji, zadbał o jego przyszłość (uczęszcza on do gimnazjum), troszczy się o zdrowie, ubolewa nad tym, że jest chudy, wątły, zbyt delikatny – jak jego nieżyjąca matka. Dziadek dba o nauczanie go żydowskich obyczajów (szabas), mówi, że bycie Żydem nie jest czymś złym, wręcz przeciwnie, należy być z tego dumnym. Mimo zagrożenia, stary Żyd pozostaje wierny swojej tradycji i religii. Do dramatycznego ciosu kamieniem wierzył w rozsądek i dobroć ludzką. Głęboko przeżywa rozczarowanie – staje się człowiekiem niezdolnym do jakiegokolwiek aktywności, zdruzgotanym przez otoczenie dla którego pracował. Mendel jawi się tu jako Żyd – polski patriota.

Naczelnym zagadnieniem przedstawionym w noweli jest antysemityzm w Polsce II połowy XIX wieku oraz reakcje Polaków na to groźne zjawisko społeczne.